

HOEFBLAD

58^e jaargang nr.3 Zomer 2021

Foto Bart Leemans

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

Hoefblad

ALGEMEEN E-MAILADRES: kenengeniet@home.nl

VOORZITTER

Programmavoorbereiding
Krantenberichten

Christ Grootzwagers

Kamilletuin 6
5103 CB Dongen
tel. 0162-312116

voorzitter@kenengeniet.nl

SECRETARIS

Jos Soffers

Kerkstraat 44
5101 BD Dongen
tel. 0162-320715

secretaris@kenengeniet.nl

PENNINGMEESTER

Rabobank Dongen
IBAN:
NL44 RABO 0111984114
Ledenadministratie

John van Meggelen

Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996

penningmeester@kenengeniet.nl

Programmavoorbereiding

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996

vlinder@kenengeniet.nl

BEZORGING HOEFBLAD

Opgave excursies

Marie-José van Gestel

Hubertusstraat 9
5106 NS Dongen-Vaart
tel. 06-10120230

mjvangestel.burmanje@home.nl

BESTUURSLID

Anton Staps

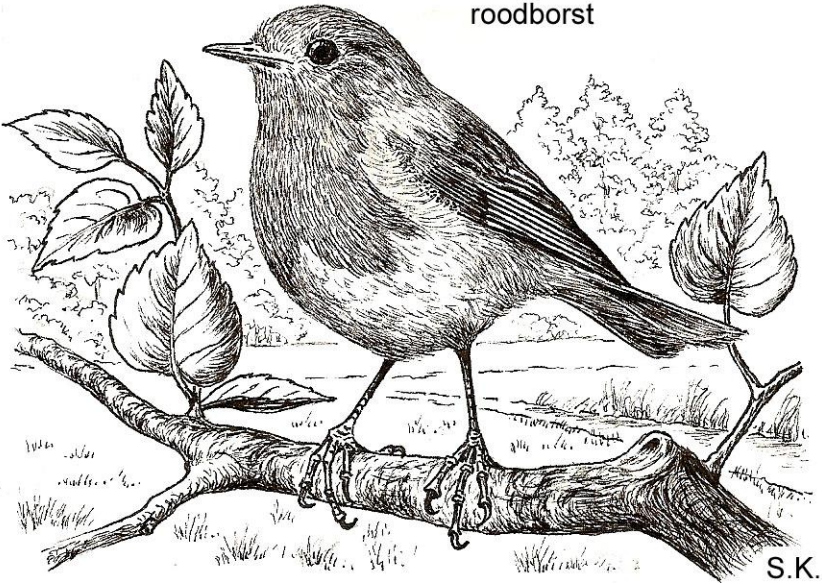
Paardenbloem 7
5102HS Dongen
tel. 06-13402220 of 0162-226994

amoms@ziggo.nl

BIJ DE VOORPAGINA

DE ROODBORST

roodborst

Deze keer een bekende vogel, want wie kent hem niet? De roodborst komt haast in elke tuin wel voor, Bart Leemans schoot dit plaatje op het voorblad in Natuurtuin Kandoel. Daar vliegen er veel rond, op maandagmorgen houden ze het vrijwilligerskorps in de gaten. Typisch voor dit vogeltje, altijd aanwezig waar men werkzaamheden in de grond uitvoert. Ook bij het maaien en snoeien houdt de roodborst de werkenden in de gaten. Waarom, is hij bang dat er niet hard genoeg gewerkt wordt. Nee bij tuinwerk worden altijd wel insecten opgejaagd en dat is een lekkere prooi voor deze snoeper. Met zijn spitse snaveltje pikt het roodborstje de beestjes van de grond. Ben je aan het graven, bijvoorbeeld een geultje, om een haag aan te planten, dan springt hij pardoes in de sleuf. Ben je een haag aan het knippen dan kijkt hij met argusogen toe, of er geen luizen wegschieten. Nee in de meeste tuinen vind de roodborst zich op zijn gemak. Het nest bouwt hij op de grond, moeilijk te ontdekken, vaak tussen wat afval, onder stronken enz. De houtwallen in de natuurtuin zijn een ideale plek. Zo zien we vanzelfsprekend ook vele jonge vogels rond vliegen. Deze missen nog de kenmerkende rode borst. Zowel het mannetje als vrouwtje kunnen hun gebied, territorium, fel verdedigen. De roodborst neemt het gerust op tegen

grotere vogels en weet deze te verjagen. U zult het zelf misschien ook al wel een keer gezien hebben, in de buurt van uw voedertafel. Man en vrouw roodborst zien er hetzelfde uit, het mannetje is wel fanatieker in het verdedigen. Na de broedperiode leven de roodborsten solitair, dus niet meer als paar. Voor het broeden aanvangt zoeken ze elkaar weer op. Met wat geluk kun je dan bijzondere waarnemingen doen, manlief moet namelijk wat tests doorstaan. Het vrouwtje vertoont bedelgedrag, zoals een jonge vogel dat doet, ze laat zich verwennen. Het mannetje wordt geacht haar van voedsel te voorzien, voedsel van goede kwaliteit en rap gebracht. Het vrouwtje test het mannetje, of deze voldoet aan haar kwalificaties. Overigens doen meerdere vogels dat op precies dezelfde wijze. Brengt het mannetje in een rap tempo voer en ook genoeg, dan is hij geslaagd en vormen ze een paartje. Het broeden kan beginnen, we zitten dan in april en een nest wordt snel gebouwd. Ze zijn zogenaamde halfholenbroeders, vaak zitten ze op de grond, maar soms er ook net boven. Klimop is een geliefde plant om een nestje in te bouw-

en. Een echte kunstenaar is het roodborstje niet, ze maken een slordig nest van gras en bladeren. Meestal brengen ze twee nesten groot tussen april en juni. Er worden 5 tot 7 eitjes gelegd, welke na een veertien dagen uitkomen. Ongeveer tussen de 13 en 15 dagen later verlaten de jongen het nest, waarna ze nog 2 á 3 weken worden verzorgd. Tegen de winter trekt een groot gedeelte van de roodborsten naar het zuiden. Hun plek wordt echter weer ingevuld door vogels uit noordelijke streken, dus valt hun trek minder goed op.

Ze komen eigenlijk overal voor in Nederland, behalve op plekken waar geen bomen of struiken groeien. Als er veel kruiden en struiken aanwezig zijn, dan is dit bij uitstek een heel geschikt gebied voor roodborstjes. Dus daarom voelen ze zich ook zo uitstekend thuis in Natuurtuin Kandoel.

Wat eet de roodborst? Insecten, spinnetjes en andere kleine diertjes, aangevuld met bessen en zaden. In de winter zitten ze graag als gast op voedertafels. Ze zoeken vaak op een bijzondere manier naar voedsel, anders dan veel tuinvogels. Ze zitten dan stil, laag boven de grond en duiken dan naar hun prooi. Andere roodborsten zijn daarbij niet gewent. Hun oranje borst gebruiken ze om elkaar te imponeren. De jongen moeten geen agressie oproepen, vandaar dat die pas later in het jaar van gespikkeld bruin naar het echte oranje-rood van de roodborst kleuren.

Wilt u roodborsten helpen aan een nestplaats, dan kunt u nestkastjes plaatsen, deze moeten dan wel half open zijn en laag opgehangen worden. Eigenlijk is het planten van een haag of klimop een beter idee, dan kunnen ze zelf een eigen nest bouwen.

Christ Grootzwagers

BESTUURSPRAATJE

Het blijft tobben, toch zullen we binnenkort weer gaan starten met onze activiteiten. Niet het normale programma, maar enigszins aangepast, zodat we veilig kunnen wandelen. Zo maken we nog geen tochten, waarbij vervoer per auto nodig is, we blijven zoveel mogelijk in de buurt van Dongen. Ook zullen we er bij de wandelingen op wijzen dat we nog steeds anderhalve meter afstand dienen aan te houden. Dit klinkt misschien raar, maar we doen dit voor onze en uw veiligheid. Hopelijk bent u de lange tijd zonder [Natuurvereniging Ken en Geniet](#) goed door gekomen. Sommigen van u zullen ongetwijfeld met het coronavirus te maken hebben gehad. Veel mensen zijn daardoor getroffen, zelf, of bij familieleden.

Het bestuur heeft er veel over gepraat, hoe nu verder, wat kunnen we en wat willen we. Belangrijk daarbij zijn de regels, welke door de overheid gesteld worden. Soms zijn die regels duidelijk, maar vaak ook voor meerdere uitleg vatbaar. Vandaar dat we een voorzichtige start maken, maar toch met een leuk programma starten.

Alles natuurlijk onder voorbehoud, we lijken op de goede weg, maar dat kan zomaar anders uitpakken, ook dat moeten wij afwachten. De eerste activiteit is de open dag in Natuurtuin Kandoel. U bent daar van harte welkom, er zullen op diverse plaatsen in de tuin standjes staan. Daar kunt u informatie krijgen over het doen en laten van onze werkgroepen. Ook Ambrosius zal aanwezig zijn, zij leiden u rond op hun gedeelte van de tuin. Zo is de bijenstand te bezoeken en kunt u elders in een tent allerlei informatie krijgen. Ook het lokaal is deze dag geopend, daar kunnen leden de boekenstand bekijken en eventueel een keuze maken uit de getoonde boeken. Deze boeken komen van onze leden, welke deze ter beschikking hebben gesteld, u mag deze gratis meenemen. De open dag is een mooie gelegenheid, om elkaar weer eens te ontmoeten, na zo'n lange tijd.

In september brengen we een bezoek aan Huis ter Heide, afhankelijk van het aantal deelnemers zullen er meerdere gidsen klaar staan. U dient zelf naar de startplek te komen, dat kan per fiets, maar zeker ook met de auto. Rijdt u samen, dan regelt u dit zelf, onder uw eigen verantwoordelijkheid.

In oktober gaan we samen een klein feestje vieren, met een picknick in onze Natuurtuin Kandoel. Deze picknick wordt u aangeboden door de vereniging en is geheel gratis. Natuurlijk staat deze middag in het teken van het 25-jarig bestaan van de natuurtuin. Ook zullen we enkele mensen extra in het zonnetje zetten. Wie? Dat zult u deze middag zelf gaan zien.

Vreemde gewaarwording geen algemene ledenvergadering samen met de leden, maar digitaal. In het vorige Hoefblad gingen we daar uitgebreid op in. Hopelijk is dit eenmalig, want ook wij zien u liever voor ons

zitten. Het volgende Hoefblad komt uit in oktober, de herfstuitgave, daarna zal het weer normaal worden dus de wintereditie november december en januari.

Voor het winterprogramma zijn afspraken gemaakt in de Cammeleur, het hoe en wat is nog even afwachten. Mogelijk moeten we nog wat uit elkaar zitten, maar daarvoor is de zaal groot genoeg. We gaan het gewoon zien en beleven.

DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Als u het Hoefblad goed leest heeft u meegekregen dat de vergadering deze keer op een andere manier gehouden is. Zo kon u alle verslagen op uw gemak doorlezen in het vorige Hoefblad.

We vroegen daarbij of u via de mail of telefonisch wilde reageren, met vragen of opmerkingen. Daar is geen gebruik van gemaakt, dus alle stukken zijn officieel goed gekeurd.

Voor de kascontrolecommissie heeft zich een kandidaat aangemeld, de heer Lizze Nederlof.

Het bedanken van de aftredende kascontroleur zal tijdens de picknick plaats vinden.

Volgens het rooster van aftreden waren Christ Grootzwagers en Marie José van Gestel aan de beurt. Beiden hadden aangegeven er nog een periode aan vast te willen knopen. Daar er geen tegenkandidaten zich aangemeld hebben, gaan beiden door met hun bestuurstaak.

Natuurlijk heten we onze nieuwe secretaris van harte welkom, Jos Sofers, een man met passie voor de natuur. Ook bedanken we Els Scheepers voor haar inzet, ook daar komen we op terug tijdens de feestelijke picknick.

De jubilarissen werden vermeld, normaal staan we stil bij de 25 jarige leden, ook dat zal nu bij de picknick plaats vinden.

Van de rondvraag heeft niemand gebruik gemaakt. Maar hebt u wat te vragen of opmerkingen, dan kunt u altijd mailen of bellen.

VERHALEN GEZOCHT

Na deze moeilijke periode zal ook het Hoefblad weer normaal gaan verschijnen en dan is het leuk, dat er een variatie aan stukjes in verschijnt. De redactie zou het leuk vinden, als ook u eens een stukje schrijft. Dat mag van alles zijn, als het maar met natuur te maken heeft. Over uw eigen wandeling, fietstocht of vakantie misschien. Of een andere bijzondere waarneming die u gedaan heeft. Deel uw kennis en verhalen, laat een ander meegenieten. U mag er uiteraard foto's bij

aanleveren, of een tekening. Kortom alles is welkom, samen maken we zo het Hoefblad nog aantrekkelijker. Ben niet bang, dat u dit niet kent, het is gemakkelijker dan u denkt en taalfouten worden door de redactie gecorrigeerd. Hebt u geen computer, dan kan u ook gewoon schriftelijk uw stukje inleveren, dat is voor ons geen probleem.

HOEFBLAD DIGITAAL

Heel veel leden ontvangen al ons [verenigingsblad digitaal](#), dat is fantastisch. We besparen daar niet alleen drukkosten mee, maar ook ons milieu. Verder is het ook bijzonder leuk, immers alle afbeeldingen zijn in kleur. Voor ons is het ook mogelijk allerlei linken te plaatsen, zodat u nog meer achtergrondinformatie kunt ontvangen of opzoeken. Natuurlijk weten we dat een digitale wereld ook niet alles is, toch op een goede manier gebruikt, ook erg waardevol.

Hebt u een computer of tablet, dan is het voor u misschien ook een optie, laat het dan weten via de ledenadministratie:

penningmeester@kenengeniet.nl

Leest u liever de papieren versie, dan is dit uiteraard ook geen probleem en blijft u dit gewoon gedrukt ontvangen.

NEDERLANDSE DAGVLINDERS

Boomblauwtje (*Celastrina argiolus*)

De allereerste vlindersoort die onze Vlinderwerkgroep na oprichting in 1992 heeft genoteerd op een veldkaart, was het boomblauwtje. Het

was een mannetje, dat zich op de bosbodem zat op te warmen in het vroege voorjaarszonnetje.

Boomblauwtjes zijn kleine vlindertjes, aan de bovenzijde lichtblauw van kleur. Het mannetje heeft smalle zwarte randen rond de vleugels en het vrouwtje heeft brede zwarte randen. De onderkant van de vleugels is zilvergrijs met zeer kleine zwarte stipjes. In de vlucht valt deze zilverkleurige onderkant goed op.

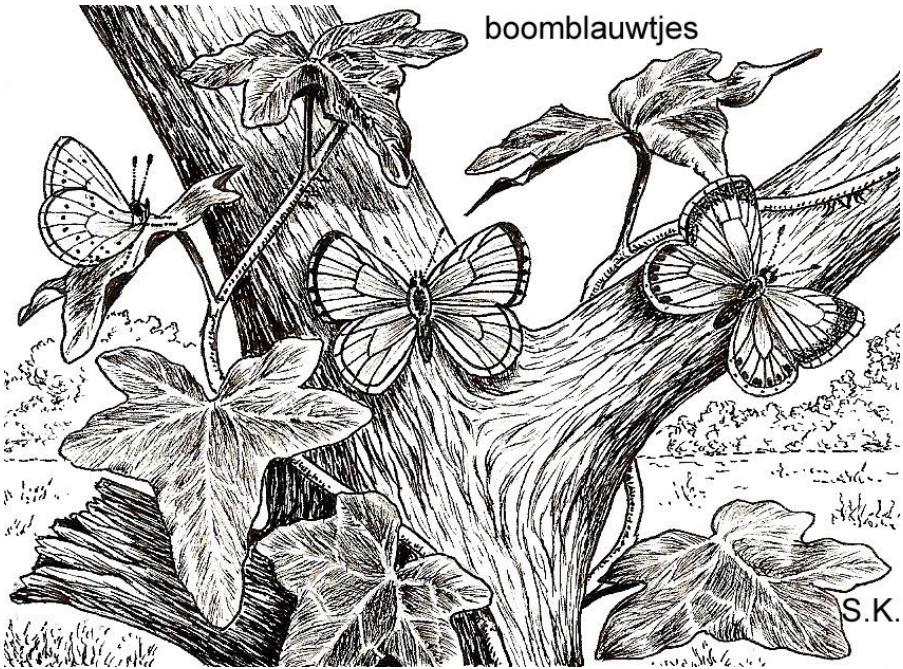
kattestaart

Gewoonlijk vliegen boomblauwtjes van eind maart tot begin juni en van half juni tot begin oktober. Is het vroeg in het jaar al warm weer, dan kunnen ze zelfs al eerder in maart gezien worden. Ze vliegen in twee of drie (elkaar overlappende) generaties per jaar.

Het boomblauwtje is een algemene vlinder, die verspreid over het hele land voorkomt. Hij komt voor in loofbossen en gemengde bossen, langs bosranden, in struwelen, parken, tuinen en vochtige heidevelden met struweel. Meestal vliegen de vlinders vrij hoog in de toppen van bomen en struiken. Hun voedsel bestaat vooral uit nectar van bloeiende struiken, zoals de vuilboom en van kruiden, tevens uit honingdauw en sap van bloedende bomen. Soms worden de vlinders drinkend bij plassen of op uitwerpselen aangetroffen.

Na de paring zet het vrouwtje haar eitjes afzonderlijk af op de bloemknoppen of jonge vruchten van verschillende waardplanten, liefst op warme en zonnige plaatsen. In het voorjaar worden vooral vuilboom (sporkehout), wegedoorn en hulst benut om eitjes op af te zetten en dan meestal de bovenste takken. In de zomer worden met name klimop, grote kattenstaart, struikheide en vlinderstruik benut.

boomblauwtjes

Na 3 tot 5 dagen komen de eitjes al uit. De jonge rupsen eten van de bloemknoppen of de vruchten. Grotere rupsen eten soms ook van de bladeren, bijvoorbeeld van de vuilboom. De rupsen leven in de periode van half mei tot eind juni en van begin augustus tot eind september. De rupsen zijn kort (tot 13 mm) en vrij dik, naar de uiteinden versmald, meestal groen of geelachtig groen van kleur met onder op de flanken een lichtere lengtestreep. Soms hebben ze een aantal lichte, driehoekige vlekjes die in een purper- of rozeachtige middenstreep over de rug liggen en soms is de rups geheel purperachtig roze van kleur.

De rupsen worden vrij vaak bezocht door verschillende mierensoorten. Deze mieren likken een zoete stof op die de rups uitscheidt en in ruil daarvoor beschermen de mieren de rups tegen belagers.

Voordat de rups zich gaat verpoppen, verlaat hij de waardplant en loopt over de bodem, waarna hij zich inspint om te verpoppen. De pop bevindt zich meestal tussen de bladeren in de strooisellaag op de bodem, of in schorsspleten.

Afhankelijk van het weer en van welke generatie het betreft, komen de poppen na twee tot drie weken uit, of ze overwinteren en komen pas in het volgende voorjaar uit.

De vlindertjes zelf is helaas maar een kort leven beschoren, namelijk zo'n 9 tot 18 dagen.

Hanny Oerlemans

Andoorn (*Stáchys grandiflóra* Benth.)

In dit speciale themanummer moet het begrip bijenplant ruimer worden gezien dan we tot nu toe gewoon zijn geweest. De redactie wenste namelijk graag een plant op te nemen waar nu eens géén honingbijen op vliegen, maar andere bijen.

Plantsoen in volle bloei

Begin augustus staat het plantsoen aan de Vondellaan in Leiden in volle bloei. Er staan grote groepen vaste planten, een lust voor het oog. We vinden er onder meer gewone lavendel (*Lavándula angustifólia* Mill.), zonnekruid (*Helénium hybríden*), grote kattenstaart (*Lýthrum salicária* L.), duizendblad (*Achilléa filipendulina* Lam.) en andoorn (*Stáchys grandiflóra* Benth. cv. 'Superba'). Bij zonnig warm weer is het bij uitstek de gelegenheid het insectenbezoek in zo'n plantenverzameling te bekijken. Hoe is het bijenbezoek? M'n bijenvolken staan namelijk in de directe omgeving! Op de grote gele bloemschermen van het duizendblad geen insect te vinden. De kattenstaart en de laatste bloemen van de lavendel hebben belangstelling van hommels en een enkele honingbij. Boven de bloemhoofdjes van het zonnekruid gonst het van de honingbijen. Ook is er nog een enkele zweefvlieg te vinden. De bloemen van de andoorn worden druk bezocht door veel hommels en wolbijen. Opvallend is dat het zonnekruid alleen maar bezoek heeft van honingbijen. De buisbloemen van de plant zijn maar 3 mm lang en er is gezien de drukte van de honingbijen veel te halen. Maar hommels talen er niet naar en geven de voorkeur aan andere bloemen in de directe omgeving. Insecten met een lange tong, zoals bijvoorbeeld de hommels, bezoeken over het algemeen bij voorkeur bloemen met een lange bloemkroon, en dus diep gelegen nectar. Zo een is de *Stáchys grandiflóra* Benth.

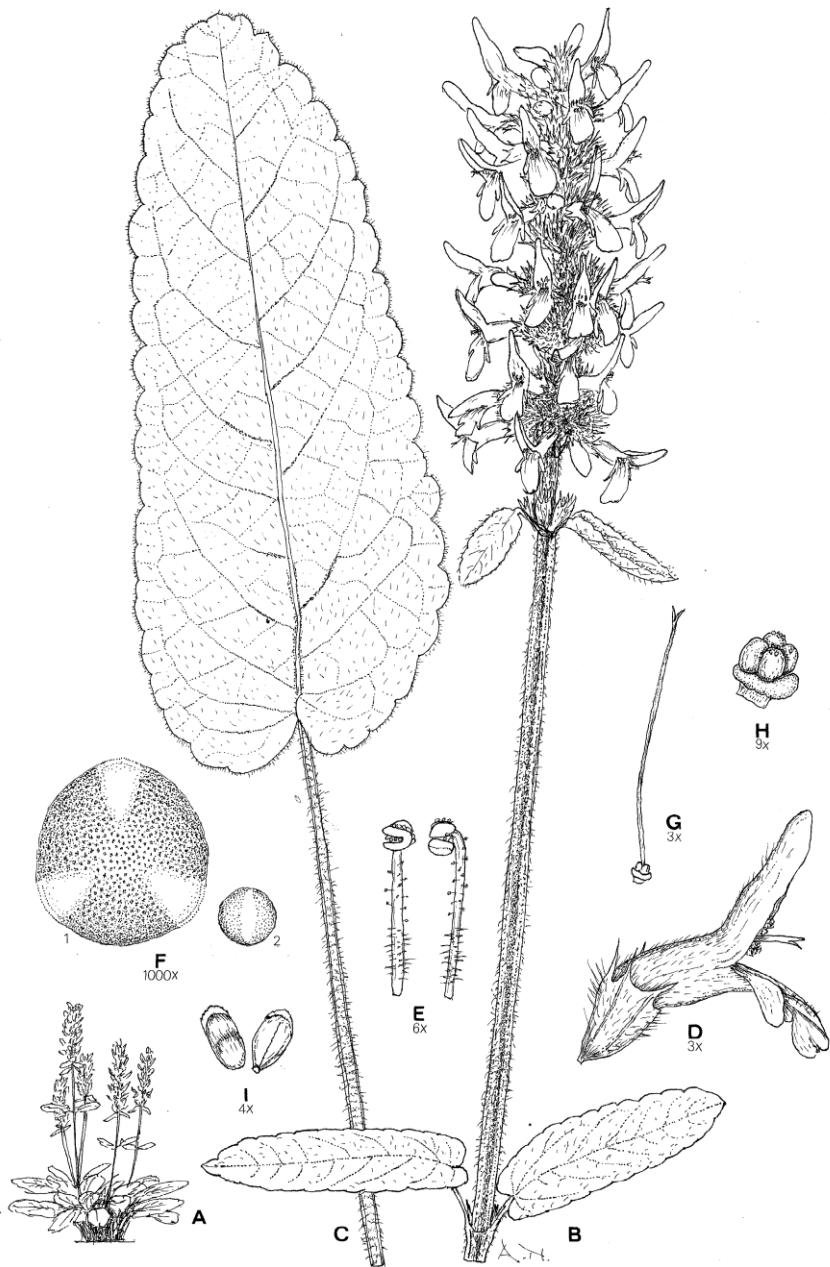
Twee soorten voor de tuin

Het geslacht andoorn (*Stáchys* L.) is met ongeveer 200 soorten een van de grotere geslachten van de lipbloemenfamilie (*Labiátæ*). Met uitzondering van Australië en de poolgebieden is het geslacht over de gehele wereld vertegenwoordigd. In ons land zijn er vijf soorten inheems. Cultuurvariëteiten van twee soorten worden hier voor tuinbeplanting toegepast. Het zijn *Stáchys byzantína* K. Koch, ook wel ezelsoor genoemd, met witwollig behaarde bladen, en *Stáchys*

grandiflóra Benth., die inheems is in de Kaukasus, Turkije en Iran. Van de laatste soort zijn diverse variëteiten in cultuur gebracht, waaronder onze andoorn, de cultivar 'Superba'. Het is een fraaie plant waarvan de onderste bladeren dicht bij elkaar staan en als het ware een rozet vormen. Ze hebben een lange steel en een grofgekartelde rand; aan de voet zijn ze hartvormig. De nerven liggen verdiept in de bladschijf. De plant heeft rechtopstaande bloeistengels, waaraan hoogstens drie paar tegenover elkaar staande bladen zitten. In een enkel geval vormen zich in de oksel van de onderste bladen eveneens bloeistengels. De bloemen staan dicht op elkaar in schijnschermen in de oksel van kleine schutbladen. De schermen staan zo dicht bij elkaar dat ze de bloeiwijze een aarvormig aanzien geven. De bloemen hebben een donkere purperroze-kleur. De bloemkroon bestaat uit een cilindervormig deel, een bovenlip en een onderlip. Hij is zowel aan de buitenkant als aan de binnenkant behaard. De bloemen zijn proterandrisch: als eerste komt het stuifmeel vrij. De meeldraden, het zijn er vier, liggen tegen de bovenlip en het stuifmeel komt daardoor op de bovenzijde van insecten die nectar komen puren. Na verloop van tijd gaat de tussen de meeldraden gelegen stijl verder uitgroeien en steekt, in het vrouwelijke stadium van de bloei, de gevorkte stempel ver buiten de bloemopening, zodat bezoekende insecten er met de rug langs strijken. Voor het opnemen van de nectar is een lange insectentong nodig, want het buisvormig deel van de bloemkroon is ongeveer 1 cm lang en het nectarium ligt op een discus onder het vruchtbeginsel. Wolbijen hebben er met een tong van 9-10 mm en hommels met nog grotere tonglengten blijkaar geen moeite mee. De onderlip van de bloemen is voor insecten een geschikte landingsplaats. Een honingmerk ontbreekt bij deze andoorn. Op de helmknoppen en op het vruchtbeginsel zitten kleine glanzende bolletjes. Het zijn klieren die vaak bij soorten van deze familie worden aangetroffen.

Vermeerdering

In de bloemkelk, die aan de plant blijft, vormen zich na bestuiving nootjes, maximaal vier stuks. Ze kunnen na rijping van het zaad soms nog lang in de kelk blijven. Wie de plant wil vermeerderen kan haar op gezette tijden beter scheuren, want het is niet zeker dat uit zaad de originele cultivar tevoorschijn komt.

Andoorn (*Stachys grandiflora* Benth. Cv. 'Superba')

A habitus; B bloeiwijze; C blad onder aan de plant; D bloem in het vrouwelijke stadium; E meeldraden; F stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; G stamper; H vruchtbeginsel met nectarium; I nootjes.

UITSTAPJE NAAR DE PEEL

Samen met Hanny en onze hond Sunny ga ik elke dag wel een keer op stap. Meestal is dat dicht in de buurt en vaak naar dezelfde gebieden. Plantloon, Huis ter Heide, Boswachterij Dorst en een rondje langs de Donge staan vast op ons programma.

Maar soms begint het bloed te kriebelen en willen we zomaar een dag op stap. Natuurlijk missen we ook de uitstapjes van Ken en Geniet, de vogeltochten en vlinderwandelingen.

Deze keer viel onze keuze op de [Peel bij Ospel](#). Als vlinderaars weten we gewoon dat het nu de vliegtijd is van enkele speciale soorten. Een reden temeer om op stap te gaan, wandelschoenen aan en de rugzak gevuld.

Een prima startlocatie is het bezoekerscentrum; Buitencentrum De Pelen, Moostdijk 15 in Ospel-Nederweert. Dit is geopend van 10:00 uur tot 17:00 uur en er is een klein restaurantje. Met Ken en Geniet zijn we daar al eens te gast geweest, sommigen zullen dat beslist nog wel weten.

Na een bakske werd de rugzak opgedaan en gingen we op stap. Door het gebied lopen diverse wandelroute's, wij kozen voor de blauwe.

Maar zoals zo vaak weken wij van de route af, om een extra stukje erbij te pakken. Een gedeelte van het tijdens het broedseizoen afgesloten gedeelte, nu mocht het want het was al 15 juli geweest.

Zo staken we de weg over en trokken de Peel in, eerst langs het oude bezoekerscentrum, waar nog een mooi tuingedeelte ligt. In de verte zagen we het ooievaarsnest achter in het veld, met rechts een bijenstand.

Zo kwamen we bij de uitkijkvlonder, die uitzicht geeft op een grote plas, de Meerbaansblaak. Nu was het er vrij rustig, normaal zie je hier veel

vogels, maar die leken de kant opgezocht te hebben.

De eerste vlinders dienden zich aan, enkele oranje zandoogjes zaten op de bramen. Helaas waren de kanten van het pad gemaaid, eigenlijk zonde, want juist daar zaten voorheen altijd veel vlinders.

Vooraf de verschillende distels zijn uitermate aantrekkelijk voor de soorten die we wilden zien. Gelukkig had men hier en daar een strookje overgeslagen en daar zaten de eerste grote dikkopjes en atalanta's.

Een beetje van het pad af bezochten we de vogelkijkhut, gelukkig was er bijna niemand binnen. Heel in de verte zagen we wilde eenden en iets dichterbij het vrouwtje van de mandarijneend. Midden op de plas zwommen enkele dodaars. Voor fotografen en filmen een moeilijke soort, want deze kleine futensoort duikt regelmatig onder en dan is het maar afwachten waar deze boven komt. Hanny ontdekte een koppeltje-marmereenden, dat vlak langs de hut gezwommen kwam, prachtig om te zien.

Ook scheerden er af en toe enkele huiszwaluwen over het water, die hadden we eerder al gezien bij het Buitencentrum. In de

overgebleven distels zagen we oranje zandoogjes, zowel mannetjes als vrouwtjes. De mannetjes kun je gemakkelijk onderscheiden door hun donkere geurstrepen op de vleugels.

Ook een enkel groot dikkopje snoepte in de bermen van het pad. Het is een klein en snel vlindertje, oranje van kleur, het wordt vaak over het hoofd gezien. Je ziet ze dikwijls op bramen, maar ook distels zijn

favoriet. De eitjes zet deze vlinder af op allerlei grassen. Als je ze ziet, dan meestal in wat grotere hoeveelheden, to half augustus vliegen ze nog rond. Maar let op er zijn soorten die er erg op lijken, zoals het zwartsprietdikkopje, zo zie je, dat vlinderen toch een kunst is.

Bij een uitkijkplatform staat het een en ander beschreven over het ontstaan van de Peel, zoals die er nu uit ziet. De turflagen die afgegraven zijn waren eens meer dan twee meter dik, hier en daar 4 meter. Toendertijd werden turven gebruikt om het huis te verwarmen en er was veel behoefte aan deze brandstof. Het Brabantse gedeelte werd machinaal afgegraven, dus daar tref je haast geen plassen aan. Het Limburgse gedeelte werd grotendeels met de hand gedaan, juist daar liggen de mooie putten en grotere plassen. Een waardevol gebied voor amfibieën, vogels en insecten.

Maar goed, wij hadden al een groot stuk gelopen en de maag begon op te spelen, dus werd naar een bankje gezocht. Het was warm, dus liefst een plekje in de schaduw. We kozen voor een ommetje naar de uitkijktoren, daar staat immers een schuilhut.

Goed dat we dit pad kozen, want plots viel ons oog op iets bijzonders langs het pad op een distel. Leuk de Phegeavlinder, een nachtvlinder

die overdag actief is. Juist voor deze soort waren we naar de Peel getogen en daar zat hij zomaar. Het statief werd opgesteld op ruime afstand, om de eerste plaatjes te schieten. Rustig bleef de vlinder zit-

ten, dus opschuiven maar, weer een beetje dichterbij. Het leek erop dat hij helemaal verzadigd was, wegvliegen deed hij niet. Zo konden we prachtige macrofoto's maken, met de lens haast tegen de vlinder aan. De soort zagen we jaren geleden voor de eerste keer bij de voorbereiding van een tocht voor onze vereniging. Superblij waren we nu met deze ontdekking, het eten kon nog wel even wachten, dit was voornamer.

Bij de schuilhut zochten we een plek in de schaduw, de boterhamtrommel werd tevoorschijn gehaald en de thermoskan koffie. Onder het eten werd de omgeving nauwlettend in de gaten gehouden, want je weet maar nooit. Zelf kon ik mijn nieuwsgierigheid niet in toom houden en liep met de boterham in de hand naar de rand van het veengebied.

En warempel, daar ontdekte ik de tweede wenssoort, het spiegeldikkopje. Ach het is maar een vlinder hoor ik u al denken, maar voor ons

een pareltje. Haast nergens anders komt deze soort voor en daar zat hij, vlak voor ons neus, tijdens onze pauze. Nou die pauze liep behoorlijk uit, want zien van deze vlinder is één. Het vastleggen op de gevoelige plaat dat is twee. Voorzichtig werd het toestel richting het spiegeldikkopje gemaneuvreerd. Er werd scherp gesteld en weg was het vlindertje en probeer hem dan maar weer eens te ontdekken. Alle distels in de buurt werden afgespeurd en gelukkig werd hij opnieuw ontdekt. Het vlindertje lijkt opvallend zo op de foto, maar is toch moeilijk te zien. Gelukkig hadden we alle tijd en probeerden we het exemplaar van zijn beste kant te fotograferen. Makkelijker gezegd als gedaan, weer schoof hij enkele planten op. Uiteindelijk hadden we het gewenste plaatje en konden we ons pad vervolgen.

Tegenover de schuilhut werd een nieuwe uitzichttoren gebouwd, dus ook die werd beklommen. Zo kregen we een fraai uitzicht over de Peel, met name over het gedeelte, dat in de broedtijd is afgesloten. Juist daar wilden we weer eens een kijkje gaan nemen, zo liepen we een stuk terug. En ja hoor de Phegeavlinder zat er nog steeds, zouden alleen wij hem zien? Menig wandelaar liep er in ieders geval gewoon aan voorbij, zich niet realiserend dat ze een zeldzaamheid passeerden. Afijn misschien maar goed ook. Even hebben we de plaggenhut bekeken, een eenvoudig onderkomen, waar vroeger de turfstekers in

verbleven. De plaggenhut in onze natuurtuin lijkt er erg veel op, alleen in deze hut stond ook een eenvoudig bed.

We verlieten de aangegeven wandelroute en gingen op weg naar de grens van Brabant en Limburg. Daar iets verder ligt een groot water, Aan het Elfde wordt het genoemd. Dwars daar door heen ligt een smal pad. Aan de oever zaten veel grauwe ganzen, wat aalscholvers en een lepelaar. Op het water wat wilde eenden en een dodaars. Tijdens de vogeltrek is dit een voornaam gebied, vooral voor de kraanvogels. We hadden geluk en zagen weer menig spiegeldikkopje vliegen. Meer vlin- ders dan langs de blauwe wandelroute, hier was het rustig, we kwa- men slechts 2 personen tegen. Iets verderop wilden we weer de blauwe route gaan vervolgen. Daar zagen we groepje Schotse Hoog- landers, deze hebben als taak het terrein open te houden en struiken en boompjes op te eten. In een struik zagen we een roodborsttapuit, ei- genlijk hadden we meer van dit vogels verwacht, maar je kan niet alles hebben.

Helaas was de staat van een vlonderpad erg slecht en afgesloten, de wandeling werd daardoor een stuk korter. Spoedig kwam dan ook het Buitencentrum weer in zicht. Daar ligt ook een prachtig stukje, met veel ingezaaide bloemen, dus ook erg veel vlin- ders.

Bij het kleine restaurantje dronken we nog wat en namen een lekkere turfcake mee voor thuis. We hadden zo weer een prachtige wandeling gemaakt. Bent u daar in de buurt, dan raden we deze route zeker aan.

Christ Grootzwagers

PROGRAMMA

Aangepast programma, dat nog kan wijzigen, waarbij we de regels van hogerhand aanhouden.

Voor nu betekent dat, nog geen autotochten, maar zelf naar het startpunt komen, zodat we geen wagens in hoeven te delen. Natuurlijk mag u met een kennis meerijden, maar dat is op eigen verantwoording. We blijven nog voorzichtig.

14 augustus: Open tuindag in Natuurtuin Kandoel, een eerste activiteit na anderhalf jaar. We heten u van harte welkom in onze eigen tuin, daar is in de loop van jaren veel veranderd. Een mooie gelegenheid, om weer eens een praatje met elkaar te maken. De diverse werkgroepen zullen zich presenteren. Ook Ambrosius doet mee en geeft voorlichting over het imkeren. In ons lokaal kunt u terecht voor natuurboeken, die u als lid zo mee mag nemen. Vaak zijn het boeken geschonken door familieleden van overleden leden. Ook boeken van mensen die kleiner zijn gaan wonen, misschien een mooie gelegenheid voor u, om een mooi boek mee te nemen.

De open tuindag is van 10:00 uur tot 16:00 uur. De tuin vindt u aan de Nieuwe Baan naar Breda, deze is te bereiken via de Doelstraat, daar waar deze overgaat in een onverharde weg ligt links de tuin. Voor het bezoek gelden de overheidsmaatregelen.

28 augustus: Deze keer brengen we een bezoek aan Huis ter Heide, we starten bij de nieuwe parkeerplaats van de Natuurbegraafplaats, Middelstraat 1 in de Moer. Vandaar wandelen we richting de vennen en het vlonder pad. Een plek waar veel vogels verblijven, maar ook vlieders en libellen. Ook de Schotse Hooglanders lopen hier regelmatig en ook de vos wordt hier nogal eens een keer gezien. Christ Grootzwagers zal uw gids zijn, melden veel mensen zich aan, dan zal een tweede gids een groep begeleiden.

Vertrek 9:00 uur bij het parkeerterrein Middelstraat 1. Opgeven voor deze wandeling voor dinsdag 24 augustus 19:00 uur.

18 september: Wandeling door Boswachterij Dorst startend bij café Den Hespel. Komt u met de auto dan kunt u parkeren aan de Moerkesdreef. We maken een wandeling door de Duiventoren, door het bos en

langs de zandverstuiving, beter bekend als de Woeste Zee. We laten ons verrassen met hetgeen we gaan zien. De laatste jaren is er flink gekapt, om het bos wat meer licht te geven en ruimte voor onderbegroeiing. De eerste paddenstoelen zullen vast en zeker ook te vinden zijn, we gaan het samen zien en beleven. Na Afloop kunt u eventueel nog terecht bij Den Hespel voor een bakje koffie en wat napraten. Vertrek 9:00 uur, opgeven voor dinsdag 14 september 19:00 uur.

13 oktober: Filmavond, voorafgaand aan de jubileumpicknick draaien we een film over Natuurtuin Kandoel. We tonen beelden van dit kleine natuurparadijsje, met al wat er leeft, groeit en bloeit. We zien de tuin uitgroeien tot wat het nu is, een plek waar we de natuur een helpende hand aanreiken. Natuurlijk zal de zaalindeling zodanig zijn, dat we voldoende afstand kunnen houden. De voorstelling vindt plaats in de grote zaal van de Cammeleur. Aanvang 20.00 uur.

16 oktober: Als het allemaal mag, dan staat deze dag in het teken van het 25 – jarig bestaan van Natuurtuin Kandoel. We organiseren een picknick in de tuin, waarbij we een open tent op gaan stellen. De picknick is uitsluitend voor leden van Natuurvereniging Ken en Geniet en wordt u gratis aangeboden. Meer leest u hierover op pagina 28 van dit Hoefblad. Daar er veel te regelen is, vragen we u zich tijdig aan te melden. Wij zorgen dan voor voldoende eten, stoelen en tafels. Vooraf aan de picknick zullen we stil staan bij 25 jaar Kandoel, maar ook bij enkele jubilarissen enz. U bent welkom vanaf 11:00 uur, uw opgave moet binnen zijn voor vrijdag 1 oktober 19:00 uur

Kopij voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór **1 september** bij het redactieadres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen. Ook is het mogelijk uw kopij via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, word bestand, lettertype arial 11 en foto's als bijlage**

liefst een jpeg bestand. Schrijf ook eens een stukje, als redactie corrigeren we eventuele fouten, samen maken we er weer een mooi Hoefblad van. Vertel over uw natuurbelevens, uw uitstapje of uw tuin, als het maar met natuur te maken heeft.

Het e-mail adres is: hoefblad@kenengeniet.nl

Redactie: Jos van Dongen, Sjef Kerkhofs, Roland Commandeur, Hanny Oerlemans en Christ Grootzwagers

Zoals altijd zijn de tekeningen weer gemaakt door Sjef Kerkhofs.

STRIJBEEKSE HEIDE

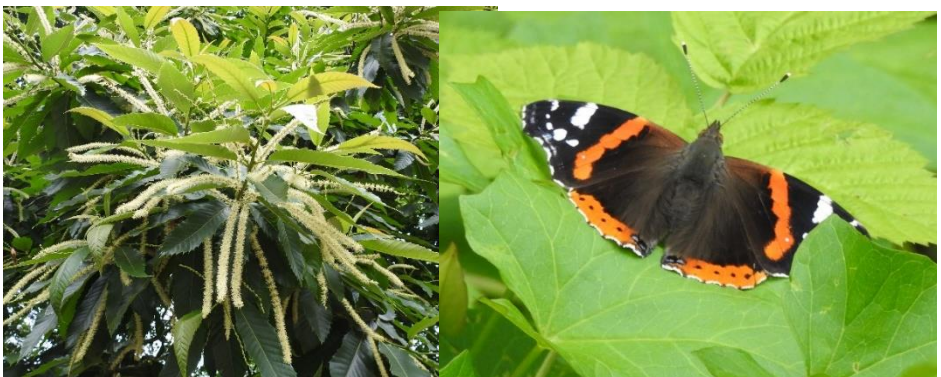

Ja, geen excursies van Ken en Geniet, al bijna anderhalf jaar! Dan moet je als rechtgeaard natuurliefhebber zelf je plan trekken als je er op uit wil gaan. Zo hebben John en ik de Strijbeekse Heide herontdekt. Er zijn 3 wandelroutes uitgezet, maar wij willen daar nog wel eens van afwijken. In januari deden we het Smokkelaarspad, een hele mooie route, goed met paaltjes aangegeven. Niet uitgepaald waren onze wandelingen in april en juli. In april wandelden we vanaf de Strijbeekse Heide naar de Hondsdonk en terug. En waar ik nu over wil vertellen, dat heeft alles te maken met het Heideblauwtje, waarvan U nu nog kan gaan genieten, niet alleen op de Strijbeekse Heide, maar ook op de Regte Heide en Kampina kunt U dit prachtige vlindertje nog aanschouwen.

De Strijbeekse Heide ligt tussen de Strijbeekse - en de Chaamse Beek, tegen de Belgische grens. Het gebied ligt op hogere zandgronden. Het meet 239 ha en is eigendom van Staatsbosbeheer. Het heidegebied is genoemd naar de naastliggende plaats Strijbeek. Vanuit Strijbeek liep een aantal wegen en paden de hei op, de hei werd vanuit Strijbeek intensief gebruikt. Toch komt deze naam pas vanaf 1761 voor. Rond

1900 bestond de [Strijbeekse Heide](#) nog uit natte en droge heide met daarin gelegen vennen, natte laagten en enkele vrijstaande naaldbomen met grillige vormen, zogenaamde vliegdennen. In de eerste helft van de twintigste eeuw veranderde het landschap sterk. Grote delen heide werden namelijk ontgonnen voor landbouw – de heide werd deels omgevormd tot landbouwgebied - en bosaanleg. Staatsbosbeheer speelde bij deze bosaanleg vanaf 1932 een grote rol. Er werden veel greppels en sloten gegraven voor een snelle afwatering. Aangeplante naaldbomen konden zich hierdoor beter ontwikkelen. Het hout diende voor o.a. het stutten van mijngangen in Zuid - Limburg. Sinds 1990 voert Staatsbosbeheer herstelwerkzaamheden uit. Grove dennen worden gekapt en de rijke toplaag/humuslaag wordt verwijderd, er wordt geplagd om zo de heide weer een kans te geven. Ook zijn de vennen uitgebaggerd. Door middel van runder - en schapenbegrazing wordt het gebied open gehouden en krijgt de heide kans zich te herstellen.

Vanuit Breda richting Strijbeek, linksaf, een zandpad in, tot je niet verder kunt. Hier staat een informatiebord met de routes erop aangegeven. Op de P staat een enorme tamme kastanje, die met zijn lange bloemtrossen menig insect aanlokt. Een atalanta vliegt hier rond, de tiftjaf roept luid zijn naam. De rugzak wordt op de rug gesjord en gewarend met kijker en fotocamera gaan we op pad. We volgen eerst braaf de blauwe route, linksom een klein vennetje, door het bos, door natuurlijke verjonging is het een mooi gemengd bos geworden. Al snel komen we op de heide, waar we een vrouwtje gekraagde roodstaart zien. De gekraagde roodstaart is vooral te vinden op de hogere zandgronden en duinen die begraasd worden. Open plekken, oude bomen, graslanden of heiden moeten elkaar afwisselen. Ook in kleinschalig boerenland

met oude, lommerrijke erven komt hij voor. Gekraagde roodstaarten zijn holenbroeders, die ook wel van nestkasten gebruikmaken.

Een boompieper laat zich horen. Vanuit een boom begint de vogel omhoog te vliegen om vervolgens als een parachute of een badmintonshuttle met stijve vleugels en hangende poten weer in een boom

te landen. Luid zingt hij zijn riedeltje, met afdalende klanken, vaak eindigend in verdragend "sie-sie-sie-sieeee...

De bramen bloeien nu en er zitten volop insecten op de nectarrijke bloemen, zoals de geringelde smalboktor en de tweekleurige smalboktor. Grote dikkopjes zitten graag op de bladeren van de braam, wachtend op een rivaliserende soortgenoot. De vlinders verschijnen vanaf midden juni. Ze voeden zich met nectar van onder andere gewone braam, dophei en akkerdistel. Mannetjes wisselen patrouillevluchten af met het verdedigen van een territorium. Over het algemeen houden ze 's ochtends patrouillevluchten en verdedigen 's middags een territorium. Opvallend daarbij is dat ieder jaar min of meer dezelfde uitkijkposten worden gebruikt. Vooral geliefd zijn open zonnige plaatsen langs een bosrand of heg waar de waard- en nectarplanten staan. Om

deze plaatsen wordt dan ook wel eens 'gestreden'. De vlucht tijdens zulke gevechten is zo snel, dat de vlinders nauwelijks te zien zijn, maar het ritzelen van de vleugels is wel te horen. Wanneer een vrouwtje voorbijvliegt, maakt het mannetje een snelle

baltsvlucht waarna beide vlinders in een boom of struik landen. Een vrouwtje dat door een mannetje wordt benaderd maar niet wil paren, trilt snel met de vleugels.

Even verder vliegt rond een braamstruik het bruin zanddoogje rond. Deze algemene vlindersoort vliegt van begin juni tot eind augustus in één generatie. Dat is een opmerkelijk lange periode voor een vlinder die in één generatie vliegt. De vlinders leven dan ook lang, zo'n 30 dagen en komen verspreid over een lange periode uit hun pop. De soort

leeft vooral in ruigere graslanden en ruigten met structuren in het landschap zoals houtwallen, hagen, bermen of slootkanten; ook landbouwgebieden, stedelijk groen en braakliggende terreinen.

In het losse zand zien we de grote rupsendoder. Zij weet heel goed smalle, rulle plekjes te vinden. De nestgang gaat 5 tot 20 cm loodrecht naar beneden. Het uitgegraven materiaal wordt weggedragen tussen de kop en de voorpoten en met zorg verspreid, zodat er geen zandhoopje ontstaat. De nestgang mondt uit in één nestkamer. Prooien bestaan meestal uit rupsen van nachtvlinders. Rupsen worden vaak lopend naar het nest gedragen over afstanden van wel 20 tot 30 meter. Zo nu en dan legt de wesp de prooi neer om zich te heroriënteren. Na het leggen van het ei wordt de gang dichtgestort met zand en dit wordt met de voorkant van de kop stevig aangestampd door vibraties van de krachtige vliegspieren. Tenslotte wordt de gang afgesloten met een goed passende steen en gecamoufleerd met materiaal uit de omgeving. Het afsluiten en camoufleren van de nestingang is niet alleen belangrijk tegen natuurlijke vijanden, maar gaat ook diefstal door soortgenoten tegen. Sommige vrouwtjes specialiseren zich in het stelen van prooien van andere vrouwtjes. De gestolen rupsen worden eerst een beetje gekneet met de kaken, waarbij het ei van de eigenaresse kapot gaat. Dan wordt de rups meegenomen naar het nest van de dievegge, die er een nieuw ei op legt.

Al wandelend komen we bij het Rondven, één van de 4 grote vennen in het gebied. Helaas is het waterpeil alweer een stuk gezakt. Op de oevers kun je zonnedauw aantreffen. De dopheide staat nu volop in bloei. Allerlei libellen vliegen hier op en neer, maar geen één die wil poseren. Even een plaatje schieten van het ven bij de bank en verder gaat het weer.

We verlaten het gebied van Staatsbosbeheer even en betreden het terrein [Chaamse Beek](#) van Natuurmonumenten, even door het bos en dan belanden we weer op een klein heideveldje met een klein, bijna onzichtbaar verscholen ven. Hier zien we de grote bonte specht, een citroenvlinder en een gaai. Voorbij het ven wandelen we over een dijkje tussen een akker en een bosgebied noordwaarts. Er staan veel bramen, waar ook hier het groot dikkopje van snoept. Uiteindelijk gaan we rechtsaf en belanden al snel op een breed zandpad met fietspad, de Heistraat. Ook hier gaan we rechtsaf, zuidwaarts, rechts van ons een natuurontwikkelingsgebied, hier is de toplaag van een voormalige akker of weide verwijderd en verschijnt nu een wilgenstruweel, ook zijn er poeltjes gegraven. Links in de bosrand zitten tientallen grote dikkopjes en fladderen citroenvlinders rond, een vink scharrelt voedsel bij elkaar. Lekker doorstappend bereiken we de afslag naar rechts, de Hoge Weg, ook hier wandelen we langs een natuurontwikkelingsgebied. Hoog in de lucht zweeft de buizerd rond, wat lager vliegen gierzwaluwen rond op zoek naar insecten. Ja, het bankje is vrij, even een pauze, de knapzak wordt geleegd, genietend van het zonnetje dat nu door de wolken door prikt. Als de boterhammetjes op zijn gaat het weer verder, door het bos. Via een smal paadje, waar we een struiksprinkhaan en een bosbeekjuffer vastleggen, belanden we op de heide, aan de andere kant van het Rondven. Daar zit een mannetje roodborsttapuit op

zijn uitkijkpost, speurend naar voedsel voor zijn hongerige jongen, zij hebben soms wel 3 broedsels per jaar.

We verlaten hier de blauwe route, rechtsaf staat een fraaie schuilhut waar je heerlijk kunt zitten, maar wij gaan verder, op zoek naar het Langven. Inmiddels doet het zonnetje haar uiterste best en na enig spuurwerk zien we ze vliegen, de doelsoort van deze wandeling: het Heideblauwtje!

Het Heideblauwtje is een schaarse standvlinder die lokaal voorkomt op zowel droge als natte heidevelden op de hogere zandgronden, vaak op de overgang van droge naar natte heide. De bovenkant van de vleugels is bij het mannetje helderblauw met een witte franje en bij het vrouwtje donkerbruin met langs de achterrand enkele oranje vlekjes en een bruine franje. De onderkant van de vleugels is bij het mannetje lichtblauw en bij het vrouwtje diepbruin. Op de onderkant van de achtervleugel bevindt zich langs de achterrand een oranje band met zwarte vlekken die zilverkleurig bestoven zijn. De zwarte vlekken op de onderkant van de vleugels zijn groot en rond en meestal omgeven door een lichte ring; op de onderkant van de voorvleugel bevinden zich geen wortelvlekken.

Het heideblauwtje vliegt van begin juni tot eind augustus in één generatie; soms een partiële tweede generatie tot half oktober. De dichtheid is doorgaans hoog, zo'n 50 tot 90 individuen per hectare. De vlinders voeden zich vooral met nectar van gewone dophei, struikhei en muizenoor. De mannetjes verschijnen ongeveer een week eerder dan vrouwtjes. Ze zoeken naar vrouwtjes door middel van patrouillevluchten of vertonen territoriaal gedrag, maar vormen geen vast afgebakend territorium. Andere mannetjes, vlinders en soms zelfs hommels worden achtervolgd en verjaagd. Wanneer het mannetje een vrouwtje vindt wordt er gebalst, ongeacht of het vrouwtje aan het paren is, al meerdere mannetjes om zich heen heeft of al bevrucht is. Het mannetje klappert eerst snel met de vleugels en komt vervolgens

dichtbij het vrouwtje. Zijn er al mannetjes aanwezig, dan komt het vaak tot schermutselingen waarbij de mannetjes om beurten opvliegen en weer dicht bij het vrouwtje landen, totdat één mannetje gaat paren. Een bevrucht vrouwtje paart niet opnieuw. Ze weert opdringerige mannetjes door het achterlijf af te wenden, met de voorpoten op de kop van het mannetje te trommelen of een wit gedeelte van het achterlijf te laten zien. Vertrekt het mannetje niet, dan verstopt ze zich in de vegetatie. Vaak komen heideblauwtjes 's avonds bijeen, bijvoorbeeld in een pol pijpenstrootje en vormen daar een slaapgezelschap.

De waardplanten van het heideblauwtje zijn vooral struikhei, soms dophei of vlinderbloemigen zoals rolklaver en heidebrem. De rupsen leven vooral op planten met een hoog gehalte aan voedingsstoffen. Dit zijn meestal hogere, jonge planten die in een lage vegetatie groeien of op kale grond staan. Het vrouwtje is daarom selectief bij het uitzoeken van de plaats waar de eitjes worden afgezet. Ze kruipt naar de basis van de plant en tast met het achterlijf het stammetje af. Is het een geschikte plek, dan wordt één eitje op een takje afgezet. Soms wordt een eitje afgezet op een plant die geen waardplant is, zoals gras. Na de winter kruipt de rups uit het eitje en begint te eten van de jonge uitlopers van de waardplant. De rups is aantrekkelijk voor mieren, met name voor de zwarte wegmier en de akkermier. Er zijn zelfs waarnemingen van mieren die bij een eitje wachten tot de rups eruit kruipt. In de huid van de rups liggen een groot aantal klierwratjes en nabij de achterlijfspunt bevindt zich de rugklier, het orgaan van Newcomer, die een zoete stroperige vloeistof afscheidt. Daarnaast kan de rups tentakels uitstulpen, die ook nabij het achterlijfsuiteinde liggen. De mier reageert daarop met een agressieve opgewondenheid. De rups stulpt deze tentakels dan ook uit als hij onraad bespeurt, waarna de mier hem beschermt. Vaak wordt de rups meegenomen naar het mierennest of zwerft hij uit zichzelf daarheen. In het laatste geval wordt de rups alleen geaccepteerd als hij reeds door mieren is bezocht: rupsen die nooit zijn bezocht worden in het nest aangevallen. Geaccepteerde rupsen verpoppen zich in de buitenste nestgangen. Rupsen die niet zijn meegenomen, verpoppen doorgaans in de grond. Ook poppen zijn aantrekkelijk voor mieren. Wanneer de vlinder uitkomt, zijn de mieren niet agressief. Sterker nog: soms lijken ze ook de vlinder tegen vijanden te beschermen.

De waardmieren leven in delen van heidevelden die voor circa de helft bedekt zijn met dophei en verder met pijpenstrootje, struikhei en kale grond en hier treft het vrouwtje de meest geschikte waardplanten aan. Het aantal heideblauwtjes kan toenemen als een heideveld kleinschalig wordt geplagd. Enkele jaren na het plaggen, als er veel kleine

heideplantjes opkomen, kan de soort tijdelijk uiterst talrijk voorkomen, in dichtheden tot enkele tientallen vlinders per m².

Wat zit de natuur toch wondermooi in elkaar, hè?

We wandelen weer verder, en komen op een 4-sprong van fietspaden, de aloude paden die al eeuwenlang vanuit Strijbeek de hei oplopen. Hier gaan we schuin linksaf, de Retteweg in, achter de boswachterswoning langs, een bospad met brede bloemrijke berm vol sint janskruid en vingerhoedskruid. Maar al snel zijn we weer op de heide. De bedoeling was nog een stukje rode route te doen, maar als we langs een mooi smal paadje over de hei komen, besluiten we dit in te slaan. Een goede keuze, want het wandelt hier lekker en even verder lopen we over een soort van dijkje tussen 2 vennen door, wat een prachtig uitzicht hebben we hier! Het grootste ven is het Langven. Ook hier bloeit de dopheide welig en dansen de heideblauwtjes rond. Op het pad zit een vrouwtje van de gewone oeverlibel, een torenvalk hangt in de lucht maar zweeft even later weer verder.

Dan komen we op een breed zandpad met een bankje, helaas bezet, dus nog een stukje verder wandelen voor een grote picknickbank tegen de bosrand aan. Nog even zitten voor een drankje alvorens we de laatste etappe beginnen. Hier zien we de bordjes van het Smokke-laarspad, bekend terrein. Door het bos wandelen we terug, komen nog

langs een verscholen venne-
tje. Hier fladdert nog een bont
zandoogje rond, om ons uit te
zwaaien lijkt het wel.

De P is weer in zicht, het
rondje rond. En ja, alweer een
route om beslist nog eens
over te doen met Ken en Ge-
niet als het weer mag....
Hopelijk zien we U snel weer
op één van onze excursies of

met de open tuindag!

Fia Grootzwagers

NATUURTUIN KANDOEL 1996-2021

De natuurtuin bestaat 25 jaar, reden voor een feestje, een eerste opzet is er al, nu wordt het afwachten wanneer een en ander plaats mag vinden. Dit las u in het vorige Hoefblad, nu hebben we als bestuur het besluit genomen, in de hoop dat alles weer mag en kan.

We gaan een picknick organiseren onder een grote tent en daarvoor worden alle leden uitgenodigd. Wel dient u zich aan te melden. De dag dat we het feestje gaan vieren is 16 oktober. Vanaf 11:00 uur bent u welkom en om 11:30 uur zal de voorzitter de opening verzorgen. Daarbij worden enkele leden extra in het zonnetje gezet. Normaal doen we dit bij de algemene ledenvergadering, maar daar deze geen doorgang kon vinden, gaan we dit nu doen.

De picknick is geheel gratis en alleen voor leden van Natuurvereniging Ken en Geniet. Een cateraar zal het een en ander voor ons gaan verzorgen. Zie het maar als een beetje een goedmakertje voor het haast Ken en Geniet loze jaar en natuurlijk ter viering van 25 jaar Natuurtuin Kandoel.

In 25 jaar tijd is er veel veranderd in de tuin, natuurlijk was het begin een beetje aftasten, wat er kon en of er genoeg vrijwilligers waren. Vandaar dat we toen kleiner begonnen en in eerste instantie was de tuin anders van opzet. Een natuurgebied dat zich zelf in stand moest houden. Later werd er meer en meer onderhoud gepleegd.

Zo kwam na een aantal jaren ook de bijenvereniging [Ambrosius](#) op het terrein, met hun bijenstand. Eerst stond die op een andere plek, waar de bijenstal door een storm werd meegesleurd. Zo kwamen ze op een beschutte plek terecht achter de vijver. Een eigen hoek, welke door hen onderhouden wordt.

Vele mensen hebben zich ondertussen vrijwillig ingezet bij het onderhoud. Ook het realiseren van een klein onderkomen werd helemaal in eigen beheer gedaan. Een container werd ingegraven en van binnen helemaal afgetimmerd. Zo had men in dit gereedschapshok ook nog een plekje voor het drinken van een bakje koffie. Sommigen zullen hem nog kennen de kleine harde werker in de tuin Cees de Wit regelde heel wat en heeft er veel tijd doorgebracht. Vele anderen staken er de handen uit de mouwen, durf verder geen namen te noemen, omdat ik dan vast en zeker mensen zal vergeten. Nou vooruit dan toch twee

personen, welke bijna vanaf het eerste uur werkzaam zijn in de tuin. Ad en Lenie Leeggangers sjouwen al die tijd al wat af in de tuin. Ad heeft er zelfs promotie gemaakt, hij mag de titel Baas van de tuin dragen. Maar zonder

gekheid deze twee mensen zijn elke week op de maandagochtend aanwezig. Ze houden veel zaken schoon en beheren het gereedschapshok. Altijd als er iets bijzonders moet gebeuren, dan kunnen we op hen een beroep doen.

Toen er extra uitbreiding kwam van de tuin, zou deze onderhouden worden door een extra werkgroep. Deze heeft het nieuwe gedeelte mee aangeplant. Later hebben we dat als tuinwerkgroep van Natuurvereniging over genomen. Een goede stap, de tuin fleurde daarna zinderogen op.

De paardenstal werd in gebruik genomen als opslagruimte. Daar zijn heel wat nestkasten getimmerd, maar ook menig bakske gedronken. De stal had een asbest dak, toen dat aan de orde kwam, hebben we de gemeente benaderd. De gemeente heeft toen geregeld dat het dak verwijderd werd. Een eerste stap naar een nieuw lokaal, dat redelijk snel gerealiseerd werd. Inmiddels een fijne plek voor de noeste werkers in de tuin. Daar werden heel wat ideeën besproken, zoals dat

gaat, niet alles werd uitgewerkt. Toch kwam dankzij de gedachtewisselingen tijdens de pauze veel tot stand.

Topper zijn de twee vogelkijkhutten, veel mensen zijn lid geworden van onze vereniging, om gebruik te mogen maken van deze observatiehut-

ten. Een ooievaarsnest werd geplaatst, een zwaluwentoren, diverse insectenhottels en een heuse ouderwetse bijenstand met enkele korven. Regelmatig werden hoeken opgeschoond en opnieuw ingezaaid, met als resul-

taat bloemenrijke velden.

Wist u dat we zelfs een heuse tuinarchitect hebben, Peter Verschure helpt ons met allerlei adviezen, maar soms ook opdrachten. Verder heeft hij altijd prachtige ideeën, welke niet altijd uitgevoerd worden. Maar dankzij Peter is er heel wat tot stand gekomen.

U ziet de Kandoeltuin leeft binnen onze vereniging en daar is hij dan ook voor bedoeld. Loop er gerust eens rond, rust op de bankjes, gebruik er uw picknick en heel belangrijk geniet.

Wilt u deelnemen aan de picknick, dan dient u zich vooraf aan te melden en wel 14 dagen voor het feest, dus voor vrijdag 1 oktober, de picknick is alleen toegankelijk voor leden.

NATUURMOMENTEN

Kent U dat ook, zo'n DAG MET EEN GOUDEN RANDJE?

Zaterdag had ik er weer eentje, op onze wandeling in [Plantloon](#), de vlindertelroute waarover ik al eens meer heb geschreven in deze corona-tijd. Weinig vlinders te bekennen, maar wel beleefden we een aantal prachtige Natuurmomenten. We waren nog maar net op pad, het smalle zigzagpaadje door en langs de eerste grote weide zat er een vogel rond dunne stammetjes laag bij de grond voedsel te zoeken. Hij had ons totaal niet in de gaten, dus kon ik rustig plaatjes schieten. Het was een Kleine Bonte Specht, geen alledaagse verschijning, de kleinste specht in Nederland, niet veel groter dan een huismus. Het is een zwart-witte vogel met horizontale strepen op de rug en het mannetje heeft een klein rood petje. Het vrouwtje heeft helemaal geen

rood. Hij heeft een golvende spechtenvlucht, roffelt langer dan een grote bonte specht, maar zachter, meer als een naaimachine. De Kleine Bonte Specht klimt behendig tegen boomstammen op en neer om voedsel te zoeken. Hij eet hoofdzakelijk insecten die hij zoekt op stammen, maar ook op takken en twijgen. 's Winters eten ze ook wel fruit.

De Kleine Bonte Specht broedt bij voorkeur in loof- en gemengd bos met zachte boomsoorten zoals berk, wilg, els en populier en veel dood hout. Maar ook beuken worden gebruikt. Hij maakt bijna altijd een nieuw hol en gebruikt daarvoor een dode tak van een loofboom. De nestopening is klein en precies rond. Hij broedt in april en mei, heeft 1 legsel per jaar van 5 tot 6 eieren, die 10 tot 11 dagen worden bebroed. Na 21 tot 25 dagen vliegen de jongen uit, waarna ze nog een aantal weken door de ouders worden begeleid. Tel dus maar uit, het zou zomaar kunnen dat er nog jonge vogels in de buurt zitten te bedelen om voedsel, daarom had onze specht het natuurlijk zo druk! De Kleine Bonte Specht is een standvogel, hij overwintert in Nederland.

Bij de Pessert ga ik altijd even van het pad af, want daar in het struikgewas willen nog wel eens vlindertjes zitten. Even rustig rondkijken, daar zie ik Levendbarende Hagedis wegschieten! Dat gaat helaas veel te snel om foto's te kunnen maken. Maar zeker ook een mooi Natuurmoment! Naast enkele grote dikkopjes trof ik hier ook de Eikenpage aan, een mannetje, hij zat met de vleugels open, maar helaas, de zon laat verstek gaan en dan zie je de blauwpaarse glans niet en lijkt het een zwarte vlinder. Het is een mannetje, het vrouwtje heeft blauwpaarse vlekken op de bovenzijde van de voorvleugels Bij de nadering van de fotocamera deed hij zijn vleugels dicht, de onderzijde moest je toch ook hebben, Fia? Jazeker, De onderkant van de vleugels is overwegend grijs. Aan de achtervleugel bevindt zich een klein staartje en enkele oranje vlekjes. Meestal zie je deze vlinder alleen 's morgens,

dan komen ze naar de grond om te drinken van dauw of water uit vochtige aarde. Maar de rest van de dag vliegt hij vaak tot laat in de avond

rond de kruinen van eiken. De vlinders voeden zich vooral met honingdauw, soms ook met nectar van sporkehout, boerenwormkruid, braam of distels. De vlinder vliegt in 1 generatie van begin juli tot eind augustus. De eitjes worden gelegd op zomereik aan de buitenzijde van de boom aan de basis van een eindknop. Daar overwintert het eitje. Na de winter, zodra de knoppen uitlopen, komt de rups uit het ei. Hij boort zich in een bladknop en foerageert vooral 's nachts. Na een aantal vervellingen verpopt hij in een losse cocon in de strooisellaag of tussen schors. Ook worden er wel eens rupsen en poppen door mieren meegenomen naar hun nest.

Verder wandelen we weer, door de oude beukenlaan met dicht gebladerde, dat dient nu als paraplu, want er valt een regenbuitje. Op de akker van de Pessert is graan gezaaid, met enkele banen ertussen waar akkeronkruiden groeien. In 1 van die banen zien we ons volgende Natuurmoment: een reebok, die denkt dat hij hier lekker verscholen ligt. Gelijk heeft hij, niemand die hem ziet, of toch? We hebben weer enkele

mooie plaatjes kunnen schieten. Even gaat hij staan, maar hij ziet geen gevaar en gaat weer lekker liggen.

Wij stappen weer verder, linksaf, we hebben nu aan de linkerkant het dennenbos waar jaren terug eens brand is geweest. En daar treffen we nog een Natuurmoment aan: op een afgeknapte boom zit een Wespendief! Dat is wel even prachtig! Hij laat zich goed fotograferen, vliegt naar een andere boom waar hij ook nog eens rustig gaat zitten en als we later over het dijkje lopen zien we hem weer! De Wespendief heeft een uitgesproken voedselvoorkeur: larven, poppen, volwassen wespen en honing. Hij graaft de grondnesten van sociale wespen uit, soms ook boomnesten. Hij volgt wespen vanaf een tak om de nesten te vinden en graaft ze daarna uit. Raten worden meegenomen naar het nest. De stijve, schubachtige kopveren en de dikke huid op de poten beschermen hem tegen de wespenteken. Verder leeft hij ook van andere insecten, eet ook kleine zoogdieren, reptielen en amfibieën, eieren en jongen van andere vogels. Het is een zomervogel, hij overwintert ten zuiden van de Sahara, in de bossen en bossavannen in tropisch Afrika, want, ja, hier zijn 's winter geen wespen te vinden.

De Wespendief heeft een variabele tekening en kleur. Hij heeft een lange staart met scherpe hoeken en een smalle, uitstekende kop. De staart heeft 3 dwarsbanden, bij jonge vogels 4. Hij vliegt met soepele

vleugelslagen. Hij leeft in loofbossen en gemengde bossen met open plekken, heide, hoogvenen en graslandjes, ook in moerasbos en kleinschalig cultuurland met bos. Hij bouwt jaarlijks een nest, in de kruin van een hoge boom, maar knapt ook oude nesten op. De Wespendief heeft 1 legsel per jaar met meestal 2 eieren, hij broedt in juni-juli. De eieren worden 30 tot 35 dagen bebroed. Na 40 tot 44 dagen zijn de jongen vliegvlug, ze vliegen uit tot in september.

Onze dag kan niet meer stuk, na al deze bijzondere Natuurmomenten, een dag met een Gouden Randje! Tot een volgend Natuur

Fia Grootzwagers

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

LIDMAATSCHAP

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingsstijdschrift wensen te ontvangen.

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN:

Uilenwerkgroep:

uil@kenengeniet.nl

Thieu Verharen
Stevenshof 13, 's Gravenmoer
Tel. 0162-315480

Nestkasten verkoop:

Ad Leeggangers
Roeloff van Dalemstraat 50,
Dongen
Tel. 0162-313858

Vogelwerkgroep:

Nestkastencoördinator
vogel@kenengeniet.nl

Leo Reijnierse
Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen
Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

vlinder@kenengeniet.nl

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102GD Dongen
tel.0162-517996

Natuurtuin Kandoel:

Peter Verschure
Groenstraat 11a, Dongen
Tel. 0162-313297

25 jaar Natuurtuin Kandoel

